

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. VIII: 2010

Data odczytu: 21.4.2010

Nr 15 (244)

Data wydania: 21.4.2010

804. spotkanie

Stanisław Poręba

Inż. Józef Handzelewicz (1880-1963)

W br. minęła 130 rocznica urodzin grudziądzkiego przemysłowca i działacza gospodarczego z okresu dwudziestolecia międzywojennego, inż. Józefa Handzelewicza. Był on architektem i ceramikiem, oraz twórcą nowych form cienkościennej ceramiki budowlanej.

Józef Handzelewicz urodził się 4 lutego 1880 r. w Warszawie, w rodzinie Maksymiliana i Doroty z Obiegłów. W rodzinnym mieście ukończył gimnazjum. Następnie przez kilka lat pracował jako rysownik w pracowniach znanych architektów w Warszawie i Odessie. W 1905 r. wyjechał do Niemiec i podjął studia z dziedziny architektury na politechnice w Darmstadt (Hesja). W czasie studiów zajmował się działalnością społeczną i narodową w środowiskach polskich studentów oraz polskich robotników z emigracji zarobkowej. W 1911 r., po ukończeniu studiów, powrócił do kraju. Projektował i budował dwory ziemiańskie na Ukrainie oraz domy mieszkalne w różnych miastach. W 1916 r. objął stanowisko kierownika Wydziału Budownictwa przy Komitecie Ratunkowym w Lublinie.

W 2 lata później został dyrektorem Komitetu Odbudowy Kraju przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w Warszawie. W latach 1920-1921, czyli w okresie inwazji bolszewickiej na Polskę, służył jako ochotnik w Wojsku Polskim. Po roku 1921 prowadził własną pracownię projektową w Warszawie. Zaprojektował i wybudował m. in. gmachy Powszechnej Kasy Oszczędności w Warszawie i Łodzi oraz gmach Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Warszawie. Uczestniczył też w licznych konkursach architektonicznych i uzyskiwał na nich czołowe nagrody. Jego projekty cerkwi w Tarnopolu, „Sokolni” w Zakopanem i gmachu Towarzystwa Kredytowego w Radomiu, wyróżnione zostały I nagrodą. Jego projekt ratusza we Lwowie uzyskał nagrodę II, a projekt osady fabrycznej w Wilnie został nagrodzony srebrnym medalem.

W 1928 r. inż. Józef Handzelewicz przeprowadził się z Warszawy do Grudziądza i objął stanowisko kierownika Pomorskich Zakładów Ceramicznych. Zakłady mieściły się przy ul. Tuszewska Grobla 68, przemianowanej po 1934 r. na ul. gen. B. Pierackiego. Obecnie jest to ul. W. Rapackiego...

Zakłady te istniały w naszym mieście od lat kilkudziesięciu i były własnością Niemca Maksa Falcka. Po 1920 r. wykupili je Polacy i utworzyli **Towarzystwo Akcyjne Pomorskie Zakłady Ceramiczne**. Produkowano w nich wysoko gatunkowe dachówki, w tym dachówkę karpiową, żłobioną i rzymską oraz dachówki wieżowe i gąsiorzy.

Nowy kierownik zajął się przede wszystkim badaniami nad nowymi formami cienkościennej ceramiki budowlanej. Zaprojektował i wprowadził do produkcji m. in. strop ceglany „Pomorze”, kształtki kominowe i wentylacyjne, elementy ażurowe „Uniwersalne” oraz ceramiczne szalowanie, imitujące drewno. Jego nowe wynalazki i opracowania zostały opatento-

wane. Pozostawił 12 patentów. Pisał też artykuły na tematy budownictwa i ceramiki budowlanej.

Ogłaszał je m. in. w czasopiśmie „PRZEGLĄD BUDOWLANY”. Wraz z inż. Alfredem Dziedziulem (1885-1939, mieszkańcem Grudziądza, a później Chełmna), napisał pracę pt. „NOWOCZESNA CERAMIKA BUDOWLANA”, która ukazała się drukiem w 1935 r. Poza tym był udziałowcem od 1927 r. Spółki Akcyjnej Polski Przemysł Gumowy („PePeGe”) w Grudziądzu.

W latach II wojny światowej inż. Józef Handzelewicz przebywał w Warszawie. Po wojnie pracował w Biurze Projektów Ceramiki Budowlanej przy Ministerstwie Budownictwa i był nauczycielem Technikum Ceramicznego. Zmarł 26 stycznia 1963 r. i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

W 2013 r. minie 50 rocznica jego śmierci.

PRACA:

Alfred DZIEDZIUL, Józef HANDZELEWICZ, NOWOCZESNA CERAMIKA BUDOWLANA, Warszawa 1935, s. 64, ilustr.

[Odbitka z: „PRZEGLĄD BUDOWLANY” 1935, z. 5, 6, 8, 11]. Egz. w Bibliotece Narodowej Warszawa i w Bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego, Poznań.

LITERATURA:

- Handzelewicz - Waclawkowa M. M., Ostrowska B., Józef Handzelewicz (1880 - 1963). [Mszp. biogramu dla Polskiego Słownika Biograficznego, odpis w zbiorach S. Poręby Grudziądz].
- JEDNODNIÓWKA HARCERSKA, wyd. z okazji 25-lecia ZHP, [Grudziądz] 1935, s. 3.
- Jeuthe F., Księga adresowa m. Grudziądza. Rok 1933. Wyd. autora, Grudziądz [1933], s. 31.
- Księga adresowa Ziem Zachodnich Polski... R. 1937-1938, Gdynia [1937], cz. II, s. 68.
- Łoza S., Czy wiesz, kto to jest?, Warszawa 1938. [t. 1], s. 248.
- Podgóreczny J., Niepospolici ludzie Kujaw i Pomorza, Bydgoszcz 1967, s. 122-123.
- Poręba S., Józef Handzelewicz (1880 - 1963), „GAZETA GRUDZIĄDZKA” 1993, nr 19, s. 5.
- Poręba S., Handzelewicz Józef (1880 – 1963), w: Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, Gdańsk 1994, t. II, s. 160.
- Towarzystwo Właścicieli Nieruchomości w Grudziądzu. Sprawozdania za okres 1927 - 1937, Grudziądz 1937, okładka III.
- „POMORSKI GŁOS PRAWDY” [Grudziądz] 1927, nr 16, s. 6.

Na zdjęciu Poczta Kasa Oszczędności, Warszawa, Jasna 9 róg Świętokrzyska 31/33, projekt inż. arch. J. Handzelewicz. (L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.